

PHẦN I - ĐẶT VẤN ĐỀ

1. Tính cấp thiết phải tiến hành sáng kiến.

Trong chương trình Tiểu học, Tiếng việt được chia thành nhiều phân môn, mỗi phân môn có nhiệm vụ rèn cho HS những kỹ năng nhất định. Đặc biệt, Tập làm văn là phân môn có tính tổng hợp cao nhất, nó giúp học sinh rèn luyện năng lực trình bày ở dạng văn bản với nhiều thể loại khác nhau, tích lũy vốn sống, hướng các em tới đỉnh cao của chân, thiện, mỹ.

Trong phân môn Tập làm văn lớp 5, thể loại miêu tả chiếm một vị trí rất quan trọng. Văn miêu tả là vẽ lại bằng lời những đặc điểm nổi bật của cảnh, của người, của vật để giúp người nghe, người đọc hình dung được những đối tượng ấy. Mục đích của việc dạy văn miêu tả là giúp học sinh có thói quen quan sát, biết phát hiện những điều mới mẻ, thú vị về thế giới xung quanh, biết truyền những rung cảm của mình vào đối tượng miêu tả, biết sử dụng những từ ngữ có giá trị biểu cảm, những câu văn sáng rõ về nội dung, chân thật về tình cảm. Những bài văn miêu tả hay là những bài văn mà người đọc thấy hiện ra trước mắt mình con người, cảnh vật...cụ thể, sống động như nó vẫn tồn tại trong thực tế cuộc sống. Như vậy có thể xem văn miêu tả là một bức tranh về sự vật và ngôn từ. Bản thân tôi đã nhiều năm giảng dạy lớp 5, tôi nhận thấy hầu hết các em còn rất hạn chế khi làm Tập làm văn. Mặc dù ở lớp 4, các em đã được học văn miêu tả đồ vật, cây cối, con vật nhưng điểm bài làm của các em vẫn còn thấp. Những hạn chế của các em như: chưa xác định trọng tâm đề bài cần miêu tả, nhiều em thường liệt kê, kể lể dài dòng, diễn đạt vụng về, lủng củng; chưa biết cách dùng các biện pháp nghệ thuật khi miêu tả, vốn từ còn nghèo nàn, khuôn sáo, quan sát sự vật còn hời hợt, nhiều học sinh không thích học văn, thậm chí còn sợ học văn.

Vậy làm thế nào để giúp học sinh khắc phục được tình trạng nêu trên? Cần phải có biện pháp gì để học sinh thích học văn miêu tả? Cần hướng dẫn như thế nào để học sinh viết được những bài văn có nhiều hình ảnh hay? Đó chính là lí do tôi chọn và đi sâu nghiên cứu ***"Một số giải pháp giúp học sinh lớp 5 làm tốt văn miêu tả"*** để làm đề tài của mình trong năm học này.

2. Mục tiêu của đề tài, sáng kiến

- Nghiên cứu lí luận và thực trạng dạy phân môn Tập làm văn nói chung và thể loại văn miêu tả nói riêng. Từ đó đề xuất các biện pháp giúp học sinh lớp 5 thích học văn và làm được những bài văn miêu tả có hình ảnh hay.

- Bồi dưỡng, vun đắp tình yêu tiếng Việt, biết giữ gìn sự trong sáng, giàu đẹp của tiếng Việt, góp phần hình thành nhân cách của con người Việt Nam.

3. Thời gian, đối tượng, phạm vi nghiên cứu.

- Thời gian nghiên cứu trong 1 năm học (Từ tháng 9/2023 đến tháng 5/2024)

- Đối tượng nghiên cứu: Đề tài tập trung nghiên cứu các biện pháp giúp cho học sinh lớp 5 làm tốt được bài văn miêu tả.

- Phạm vi đề tài : Thực nghiệm dạy cho học sinh lớp 5 trường tiểu học Chu Minh.

PHẦN II. NỘI DUNG SÁNG KIẾN

1. Hiện trạng vấn đề.

Tập làm văn là một phân môn mang tính tổng hợp và sáng tạo cao. Tổng hợp các kiến thức, kĩ năng từ Tập đọc, Kể chuyện, Chính tả, Luyện từ và câu,... để viết nên một bài Tập làm văn.

Theo quan điểm tích hợp, các phân môn được tập hợp lại xung quanh trục chủ điểm và các bài đọc. Nhiệm vụ cung cấp kiến thức và rèn luyện kĩ năng gắn bó chặt chẽ với nhau. Như vậy, muốn dạy - học có hiệu quả Tập làm văn miêu tả (tả cảnh, tả người,..) nhất thiết người giáo viên phải dạy tốt Tập đọc, Kể chuyện, Chính tả, Luyện từ và câu. Vì trong các bài đọc, trong câu chuyện, trong các bài Luyện từ và câu thường xuất hiện các đoạn văn, khổ thơ có nội dung miêu tả rất rõ về cảnh vật, thiên nhiên, con người....

Bài Tập làm văn nếu không sáng tạo sẽ trở thành một bài văn khô cứng, gộp nhặt của người khác, nội dung bài văn sẽ không hồn nhiên, trong sáng, mới mẻ như tâm hồn của các em ở lứa tuổi Tiểu học

Dạy Tập làm văn lớp 5 phải đảm bảo mục tiêu yêu cầu cần đạt về kiến thức, kĩ năng của Chương trình giáo dục phổ thông cấp Tiểu học theo Chuẩn kiến thức, kĩ năng của từng môn học (ban hành kèm theo Quyết định số 16/của BGD-ĐT) và phù hợp trình độ của từng học sinh trong lớp mà " Hướng dẫn 896" của Bộ GD-ĐT đã đề ra.

Đặc trưng cơ bản của phân môn Tập làm văn là tính tổng hợp, thực hành sáng tạo mang dấu ấn cá nhân học sinh, trong quá trình tạo lập ngôn bản (ở cả hai dạng nói và viết) làm văn là một hoạt động giao tiếp. Vì vậy, trong nhà trường, Việc dạy Tập làm văn cho học sinh thực chất là dạy cho học sinh nắm

cơ chế của việc sản sinh ngôn bản nói và viết theo các quy tắc ngôn ngữ, quy tắc giao tiếp nhằm đạt được mục đích giao tiếp.

*** Thực trạng về phía học sinh**

Nhiều học sinh chưa hứng thú học Tập làm văn. Các em thường hay làm theo khuôn mẫu, giáo viên gợi mở dàn bài, gợi ý thế nào các em viết thế đó, chưa biết cách dùng từ, đặt câu nên câu văn, bài văn thường cụt ngủn, diễn đạt không trôi chảy. Đôi khi tả nhưng giống như trả lời câu hỏi. Từ dàn bài có sẵn cũng không biết cách để chuyển thành bài văn hay mà cứ thế chép lại. Thay vì mỗi gạch đầu dòng của dàn bài là một dấu chấm để tạo thành câu, thành đoạn cho bài viết. Việc đọc sách của các em hiện nay cũng đang bị xem nhẹ, phần lớn các em ít quan tâm đến việc đọc và có đọc thường là truyện tranh, thậm chí có truyện không mang tính giáo dục. Thời gian dành cho các em quan sát cũng như đầu tư vào Tập làm văn cũng hạn chế nên vốn liếng về cuộc sống, về văn học của các em cũng hạn chế. Chính điều này tác động không nhỏ đến việc học văn miêu tả ở các em. Phần lớn các em chưa có sổ tay tư liệu văn học, nếu có cũng chưa biết ghi chép những gì

*** Thực trạng về phía về phía giáo viên**

Thực tế giảng dạy văn miêu tả (nhất là tả cảnh), bản thân một số giáo viên là người hướng dẫn đôi khi cũng cảm thấy lúng túng, bí từ và không biết phải hướng dẫn thế nào để học sinh có thể viết được bài văn hay, có hình ảnh, có cảm xúc. Một số tài liệu như sách giáo khoa, sách giáo viên, sách thiết kế thì hướng dẫn chung chung, còn một số sách khác như văn mẫu lại chỉ có các bài văn đã viết sẵn mà không có một sự hướng dẫn cụ thể nào để định hướng cho giáo viên cũng như học sinh.

Tôi đã điều tra, đi sâu tìm hiểu và rút ra được những nguyên nhân dẫn đến thực trạng trên:

- Học sinh không được quan sát trực tiếp đối tượng miêu tả.
- Khi quan sát, các em không được hướng dẫn về kĩ năng quan sát: Quan sát những gì, quan sát từ đâu? Làm thế nào phát hiện được nét tiêu biểu của đối tượng cần miêu tả.
- Không biết hình dung bằng hình ảnh, âm thanh, cảm giác về sự vật miêu tả khi quan sát.
- Vốn từ nghèo nàn lại không biết sắp xếp như thế nào để bài viết mạch lạc, trôi chảy, chưa diễn đạt được bằng vốn từ ngữ của mình về một sự vật, về một con người cụ thể nào đó.

- Chưa biết phát triển dàn ý của mình thành một bài văn hoàn chỉnh

Kết quả khảo sát về thực trạng học sinh đầu năm học (tháng 9- 2023)

Giai đoạn	Số số	Điểm 9-10		Điểm 7- 8		Điểm 5 - 6		Điểm dưới 5	
		SL	TL	SL	TL	SL	TL	SL	TL
Khảo sát đầu năm	33	12	36,4%	8	24,2%	11	33,3%	2	6,1%

2. Một số giải pháp giúp học sinh lớp 5 làm tốt văn miêu tả

2.1. Rèn kĩ năng quan sát, tìm ý, ghi chép vào sổ tay.

- Quan sát đối tượng cần tả bằng nhiều giác quan:

Trong văn miêu tả, kĩ năng quan sát là cực kì quan trọng. Quan sát và biết cách quan sát sẽ giúp ta nhận ra được những điểm khác biệt trong vô vàn cái trùng lặp. Vì vậy, tôi luôn chú ý cho các em việc quan sát và vị trí quan sát tốt, góc quan sát phù hợp: xa hay gần, trong hay ngoài. Khi quan sát, cần giúp các em không chỉ quan sát bằng mắt mà phải huy động tất cả mọi giác quan tùy vào đối tượng miêu tả: thị giác (quan sát dáng cây, thân cây, cành cây, tán lá, màu sắc...), thính giác (nghe tiếng gió thổi, lá rơi, chim hót,...), xúc giác (sờ vào thân cây thấy nhám, sờ vào cánh hoa thấy mềm mại, sờ vào mái tóc thấy mượt mà, mềm mại,...), nếu cây có hoa, quả cần sử dụng khứu giác (ngửi mùi hương của hoa, quả,...), vị giác (nếm vị ngọt hay chua của quả,...).

Hình ảnh HS lớp 5A5 quan sát, tìm ý cho bài văn tả cây hoa

Tùy từng kiểu bài có cách quan sát khác nhau. Ví dụ đối với tả cảnh, quan sát theo trình tự thời gian, theo đặc điểm nổi bật của từng cảnh và theo từng góc độ của cảnh. Cũng có thể quan sát theo trình tự từ xa đến gần hoặc ngược lại. Đối với văn tả người cần quan sát kĩ ngoại hình rồi mới đến tính tình, hoạt động,.... Giáo viên phải tạo điều kiện cho các em đến tận nơi, quan sát trực tiếp đối tượng được miêu tả. Quan sát đối tượng được miêu tả là một công việc thuộc nguyên tắc dạy học tập làm văn miêu tả cho học sinh tiểu học. Tuy vậy giáo viên cần phải hướng dẫn các em khi quan sát phải huy động vốn sống, khả năng tưởng tượng và cảm xúc.

Hình ảnh HS lớp 5A5 quan sát, tìm ý cho bài văn tả cảnh cánh đồng.

- Quan sát sẽ có hiệu quả cao khi học sinh biết ghi chép các ý quan sát được để lưu lại. Ngay từ đầu năm học, tôi cho mỗi em trong lớp làm riêng một quyển **sổ tay văn học** và hướng dẫn các em ghi chép: Khi quan sát một cảnh vật hoặc một người nào đó, các em cần lựa chọn những chi tiết, những hình ảnh nổi bật ghi vào sổ tay. Hay thông qua các bài tập đọc, các bài thơ, bài đọc thêm các em phát hiện 1 ý hay, 1 câu văn hay thì nên ghi ngay vào sổ của mình.

Từ việc biết quan sát, biết ghi chép những ý quan sát được theo hướng dẫn của giáo viên, học sinh đã khắc phục được tình trạng viết bài văn sơ sài, nghèo nàn ý, sáo rỗng; học sinh được mở rộng vốn từ và tích lũy vốn kiến thức được nhiều hơn.

2.2. Rèn kĩ năng lập dàn ý chi tiết, sắp xếp, diễn đạt ý

Lập dàn ý là một việc làm không thể thiếu của một bài văn miêu tả nói riêng và các thể loại văn khác nói chung. Nó giống như một cái *sườn* của bài văn để các em dựa vào đó viết văn đủ ý, bài văn mạch lạc và theo một trình tự nhất định. Nếu như học sinh lập được dàn ý đúng, đầy đủ thì coi như bài viết đã thành công một nửa. Khi đã có tài liệu, có các ý ghi chép được thì giáo viên cần hướng dẫn học sinh cách lập dàn ý chi tiết. Việc sắp xếp các ý một cách có thứ tự vào bài quả là một công việc khó. Trên thực tế, học sinh chỉ biết cách quan

sát, biết tìm ý nhưng sắp xếp ý đúng trình tự hợp lý thì các em lại rất lúng túng. Các em không biết nên đưa ý nào vào trước, ý nào sắp xếp sau. Nhiều học sinh rơi vào tình trạng quan sát được gì viết nấy, nghĩ gì viết nấy mà không cần biết ý văn đó có logic hay không, có đi theo trình tự miêu tả hay không, dẫn đến bài viết lủng củng, lộn xộn trong cách miêu tả. Ví dụ như khi tả một cây ăn quả, đang tả bộ phận lá cây lại quay xuống tả rễ cây rồi lại vòng lên tả quả và tả thân cây. Cách tả như vậy cho thấy học sinh không biết cách sắp xếp ý. Cho nên khi dạy, tôi đã đưa ra và hướng dẫn tỉ mỉ cho các em cách sắp xếp và nhất là các bài đầu của thể loại mới. Sắp xếp có thể theo thứ tự thời gian, không gian, tâm lý ... Tránh đang tả chi tiết xa lại xen tả chi tiết gần dẫn đến bài làm lộn xộn.

Ví dụ: Hướng dẫn sắp xếp ý bài văn tả cảnh trường em trước giờ học

- Nhìn từ xa, ngôi trường thế nào?
- Tới gần: Hiện lên sự vật gì nổi bật?
- Khuôn viên trường thế nào?
- Các dãy nhà được bố trí ra sao?
- Cây cối trong sân trường có đặc điểm gì?
- Các em thử nghĩ lại xem, cảnh trường trước giờ học như thế nào?
- Khi các bạn đã tập trung đầy đủ, cảnh trường có gì khác trước?
- Học sinh chúng ta thường tụ tập thành nhóm chơi những trò chơi gì?
- Hoạt động của các nhóm ra sao?
- Ngoài các nhóm chơi ra, các học sinh khác làm gì?
- Nếu em đứng từ trên cao nhìn xuống, cảnh sân trường lúc này như thế nào?
- Được học ở ngôi trường này, em có cảm nhận gì?

Theo tôi, những điều đó có tác dụng đem đến cho các em cái nhìn đáng yêu về ngôi trường, yêu cuộc sống từ đó giúp các em có thêm những hiểu biết để giờ tập làm văn các em làm tốt hơn. Nhưng khi hướng dẫn cho học sinh quan sát, thường thì các em thu thập được hàng loạt chi tiết. Lúc đó giáo viên phải hướng dẫn để học sinh biết chọn lọc, giữ lại chi tiết chính, loại đi những chi tiết không cần thiết. Ví dụ: Trong tả cảnh, khi tả hoạt động của các bạn học sinh đang chơi thì những hành động xấu của một bạn nào đó không nên đưa vào bài làm.

Ví dụ: Đối với bài văn miêu tả con vật, cần hướng dẫn lập dàn ý:

- * *Mở bài:* Giới thiệu con vật định tả (Đó là con gì? Ở đâu?)
- * *Thân bài:*
 - + Tả đặc điểm bên ngoài:
 - Hình dáng, độ lớn

- Màu lông (màu da) thế nào?
- Đầu (mắt, mũi, mồm, tai, ...) có đặc điểm gì nổi bật?
- Thân (cổ, lưng, bụng, cánh,...) có đặc điểm gì?
- Chân như thế nào?
- Đuôi ra sao?
- + Tả hoạt động, thói quen sinh hoạt:
 - Khi ăn, nó làm gì?
 - Khi kiếm mồi ra sao?
 - Khi ngủ thế nào?
 - Nó có những thói quen gì đặc biệt?
- + Ích lợi: Con vật đó giúp ích gì:
 - Cho con người?
 - Cho cuộc sống?

* *Kết bài*: Nêu được tác dụng của cây. Sự chăm sóc hay tình cảm của người tả đối với cây.

Khi đã biết sắp xếp các ý theo trình tự hợp lý, lập được dàn ý, học sinh sẽ viết được bài văn dài hơn với đầy đủ đủ ý hơn.

2.3. Xây dựng mở bài gián tiếp, kết bài mở rộng

Mở bài của bài văn là một phần quan trọng trong cấu trúc bài văn miêu tả. Mở bài hay hay dở sẽ trực tiếp ảnh hưởng tới sự biểu đạt của chủ đề, sự thành bại của bài viết và cả quá trình trình bày, khiến người đọc sẽ có được cảm hứng. Mở bài cần đạt các yêu cầu: tiếp xúc chủ đề và gây ấn tượng đẹp cho người đọc.

Trong quá trình giảng dạy, tôi đã hướng dẫn các em viết mở bài bằng nhiều cách không rập khuôn máy móc, tùy theo từng đối tượng học sinh để hướng dẫn viết mở bài trực tiếp hay mở bài gián tiếp. Với những học sinh khả năng viết văn còn hạn chế, tôi động viên các em mở bài trực tiếp còn lại tôi hướng dẫn kỹ các em đi theo cách mở bài gián tiếp và cho các em thấy được những ưu điểm của từng cách mở bài để các em lựa chọn cách mở bài cho mình hợp lý nhất.

Ví dụ 1: Tả một người thân (ông, bà, cha, mẹ, anh, em ...) của em.

+ Có học sinh mở bài trực tiếp: *“Trong gia đình, ai tôi cũng quý nhưng người mà tôi yêu quý nhất vẫn là ông nội tôi”*. (Mở bài chỉ một câu nhưng đủ ý).

+ Có em mở bài chân thật, xúc động: *“Mùa xuân đã về! Cháu thêm một tuổi, nhưng xuân này cháu vĩnh viễn không được thấy ông, ông có biết không?”*

Cháu nhớ ông lắm, ước gì cháu được nghe ông kể chuyện trong mỗi giấc ngủ, ông ơi!”.

+ Có em mở bài rất thực và tình cảm: *“Sau mỗi giờ tan học là em lại trở về mái ấm gia đình thật nhanh, nơi đó có tất cả những người thân mà em yêu quý nhất, người có ảnh hưởng với em nhất đó là mẹ kính yêu, người đã tần tảo sớm hôm để nuôi các con khôn lớn thành người”.*

+ Có em vào bài thông qua những câu hát, câu thơ: *“Riêng mặt trời chỉ có một mà thôi/ Và mẹ tôi chỉ có một trên đời.”* Đúng vậy! Mỗi chúng ta đều chỉ có duy nhất một người mẹ, người đã mang nặng đẻ đau để cho chúng ta cuộc sống, người mà chúng ta cần kính trọng và biết ơn suốt cuộc đời.

Từ cách mở bài trên, tôi đã rút ra kết luận để các em hiểu rằng: Vào bài trực tiếp hay gián tiếp bằng cách nhắc lại một câu nói, câu thơ, câu hát, tiếng khóc hay tiếng cười, ...bao giờ cũng phải bám sát yêu cầu của đề, để viết được bài văn với nội dung tốt, mang tính nghệ thuật cao.

Không chỉ mở bài hay, kết bài cũng góp phần không nhỏ vào sự thành công của bài văn. Chính vì điều đó, ngoài các tiết dạy dựng đoạn kết bài trên lớp, vào các tiết học Luyện tôi còn hướng dẫn các em kỹ hơn, cụ thể hơn các cách kết bài để làm sao sau khi đọc bài văn, người đọc có ấn tượng tốt về bài văn của mình.

Ví dụ: Tả một người thân hoặc một người mà em quý mến.

Các em đã có các cách kết bài như sau:

+ *“Bà ơi, cháu yêu bà lắm! Cháu sẽ cố gắng thật nhiều để xứng đáng là cháu ngoan của bà.”*

+ *“Giờ đây, tuy ông đã đi xa nhưng cháu vẫn không thể nào quên được những kỷ niệm thời thơ ấu bên ông. Cháu nguyện sẽ cố gắng học tập thật giỏi, thật ngoan để làm vui lòng ông”.*

+ *“Công ơn của mẹ không có giấy bút nào ghi hết được! Con kính trọng và biết ơn mẹ nhiều lắm! Càng biết ơn mẹ bao nhiêu, con càng cố gắng học tập và rèn luyện thật tốt để xứng đáng với những gì mẹ đã hy sinh vì chúng con”.*

+ *“Bạn là tất cả của tôi. Bạn sẽ mãi là tấm gương sáng để cho tôi noi theo. Sau này, dù có đi đâu, về đâu thì hình ảnh cô bạn thân Ngọc Linh sẽ luôn in đậm trong trái tim tôi với biết bao nhiêu kỷ niệm tuổi thơ.”*

Nhờ hướng dẫn cẩn thận từ khâu quan sát, tìm ý, sắp xếp ý đến việc hướng dẫn cách mở bài và kết bài nên bài viết của các em ngày càng có nhiều điểm tiến bộ, nhiều em đã khắc phục được những điểm yếu kém trước đây như: Sắp xếp ý lộn xộn, tả thiếu chính xác, viết lan man không trọng tâm.

2.4. Hướng dẫn học sinh sử dụng từ ngữ gợi tả, gợi cảm và một số biện pháp nghệ thuật

Sắp xếp ý rồi nhưng làm sao diễn đạt ý đó thành câu văn, đoạn văn cũng là vấn đề rất quan trọng. Nếu học sinh không làm được điều này thì coi như tiết dạy đó không thành công bởi lẽ sản phẩm cuối cùng của phân môn này là bài viết của học sinh. Với tôi, khi học sinh còn lúng túng trong việc diễn đạt các ý đó thành câu văn, đoạn văn, tôi thường làm như sau: Đưa ra một hoặc một số câu văn cơ bản sau đó cho học sinh nêu cách diễn đạt, sắp xếp của mình từ ý câu văn đó.

Ví dụ 1: Khi tả cảnh hồ nước, tôi nêu ý văn: “*Mặt hồ rộng lắm.*” Rồi yêu cầu các em diễn đạt thành câu văn khác có ý tương tự. Một số học sinh đã diễn đạt như sau:

- *Mặt hồ thật là rộng.*(1)
- *Mặt hồ quê em rộng bao la.*(2)
- *Mặt hồ rộng như biển bao la.*(3)
- *Mặt hồ quê em trải rộng mênh mông như tấm gương khổng lồ.*(4)
- *Mặt hồ rộng mênh mông, ánh mặt trời chiếu xuống lung linh như hàng ngàn vì sao lấp lánh.*(5)

Sau khi học sinh diễn đạt trước lớp, tôi cho các em khác nhận xét, đánh giá và tôi chốt lại: Câu (1), câu (2) đúng ngữ pháp, tả rất thực song chưa có ý sáng tạo. Câu (3) thể hiện được ý so sánh khá ấn tượng. Câu (4), (5) biết dùng từ gợi tả “mênh mông”, “lung linh” và câu văn có hình ảnh so sánh. Với cách này, tôi đã giúp các em biết cách diễn đạt ý thành câu, thành đoạn đúng và hay hơn. Tình trạng câu văn viết sai cấu trúc bị giảm dần.

Tập diễn đạt bằng câu văn có hình ảnh nghệ thuật

Để dễ tiến hành, tôi gợi ý cho các em trong các tiết luyện tập xây dựng đoạn văn bằng những câu hỏi dễ hiểu, dễ nhớ. Tôi luôn hướng dẫn các em biết lựa chọn chi tiết, diễn đạt câu văn bằng hình ảnh và sử dụng được một số biện pháp nghệ thuật đã học như so sánh, nhân hóa, điệp từ, đảo ngữ,...

Ví dụ: Văn miêu tả cây cối: có em viết: *“Cây bàng cao khoảng 8m, có bóng râm rộng che mát cho chúng em. Những chiếc lá bàng xanh tươi, nhắn mịn rất đẹp.”*

Sau khi học sinh nêu, tôi cho học sinh nhận xét bằng những gợi ý mở như sau:

- Để người đọc dễ hình dung được đặc điểm về hình dáng của cây, ta nên tả cây trong không gian nào?

Để cây cối được miêu tả thêm sinh động, gần gũi, ta nên sử dụng biện pháp nghệ thuật gì?

Khi tả đặc điểm của cây, ta nên dùng từ ngữ như thế nào để gây hứng thú cho người đọc?

Sau đó, có em sửa lại: *“Nhìn từ xa, cây bàng sừng sững như một người lính khổng lồ đứng canh gác để bảo vệ ngôi trường của em. Mùa xuân đến, những búp bàng xòe ra như những đốm lửa xanh lung linh trong nắng.”*

Văn miêu tả cây cối: Có em viết: *Vườn hoa nhà em có rất nhiều loại hoa, mỗi loài có một màu sắc khác nhau, hương thơm khác nhau.*

Nhưng để câu văn sinh động hơn tôi lại hỏi các em :

Vườn hoa có nhiều màu sắc gợi cho em hình ảnh gì?

Những hình ảnh đó gợi cho em cảm xúc, suy nghĩ gì?

Sau đó có em sửa lại: *“Vườn hoa nhà em như một bức tranh rực rỡ sắc màu. Hương thơm các loài hoa ngào ngạt lan tỏa khắp không gian đã mời gọi các chị ong bướm đến để thưởng thức vẻ đẹp ngát ngát của mình.”*

Như vậy đối với các kiểu bài miêu tả đều vậy, học sinh cần sử dụng một số biện pháp nghệ thuật để bài văn miêu tả sinh động hơn, hấp dẫn hơn.

Bài văn hay không thể thiếu được cảm xúc của người viết. Cảm xúc không chỉ bộc lộ ở phần kết luận mà còn thể hiện ở từng câu, từng đoạn của bài. Điều này, ở những tiết học trước khi làm bài văn, tôi đã lấy ví dụ cụ thể, và đi đến khái niệm về cảm xúc của mình trước sự vật hiện tượng để các em hiểu và sử dụng vào bài viết. Tôi thường yêu cầu học sinh đưa ra những suy nghĩ cảm xúc, nhận xét về một sự vật hiện tượng nào đó. Do vậy bài văn của học sinh đã tránh được khô khan, liệt kê sự việc mà thấm đượm cảm xúc của người viết.

2.5. Tổ chức cuộc thi “Văn hay Chữ tốt” chọn danh hiệu “Cây bút vàng”

Điều trước tiên tạo được sự hứng thú học tập ở mỗi học sinh là sự đón nhận kết quả bài làm của mình từ giáo viên. Mỗi tháng tôi đều tổ chức thi **“Văn hay**

Chữ tốt” cho toàn bộ học sinh muốn chinh phục những điều mới, điều khó. Giáo viên chấm và chọn ra những bài viết tốt nhất đạt danh hiệu **“Cây bút vàng”** để khen thưởng. Tiêu chí viết “văn hay”: học sinh cần nắm vững kỹ năng làm bài văn theo các yêu cầu cụ thể; biết sử dụng các từ ngữ gợi tả, gợi cảm, các biện pháp nghệ thuật so sánh, nhân hóa,... Học sinh biết phát hiện, biết rung động trước các vẻ đẹp, các giá trị tốt đẹp của cuộc sống; thể hiện được khả năng quan sát, tư duy, lập luận; thể hiện được cảm xúc chân thành, góc nhìn riêng, suy nghĩ riêng, sáng tạo. Tiêu chí phần “Chữ tốt” là: chữ viết đẹp, rõ ràng, cân đối, hài hòa, nét bút mềm mại, trau chuốt, thể hiện được nét riêng, sự sáng tạo trong nghệ thuật viết chữ. Các yếu tố thuộc về hình thức bài làm (cách trình bày, cách lập luận, bố cục, ...) phải rõ ràng, sạch đẹp, khoa học, hợp lý, thuyết phục.

Qua mỗi bài thi “Văn hay Chữ tốt” chọn danh hiệu “Cây bút vàng”, những học sinh có năng khiếu rất hào hứng, mong chờ đến ngày thi hàng tháng để được thể hiện khả năng của mình. Nhiều học sinh viết văn chưa hay cũng muốn tham gia thi với tinh thần học hỏi, thử sức mình và cơ bản là được cô giáo chấm, chữa chi tiết để tiến bộ dần lên. Qua mỗi bài thi, các em được hình thành năng lực văn chương (năng lực giao tiếp, năng lực thẩm mỹ, năng lực tư duy) và những phẩm chất tốt đẹp (biết trân trọng cái đẹp; có đời sống tinh thần phong phú; có tâm hồn và lối sống nhân ái, vị tha; có tính kiên trì, nhẫn nại). Để có được kết quả như mong đợi, bản thân tôi luôn phải kiên trì, chịu khó, phải dành nhiều thời gian để đọc và ghi chép lại những lỗi sai phổ biến ở từng đối tượng học sinh. Khi trả bài, tôi nhận xét đầy đủ, chi tiết những ưu điểm và nhược điểm về bài làm của học sinh.

Hình ảnh học sinh lớp 5A5 : Ánh Dương, Thanh Trúc, Nguyệt Trinh đạt danh hiệu Cây bút vàng tháng Tư được khen thưởng

2.6. Xây dựng phong trào đọc sách tích cực.

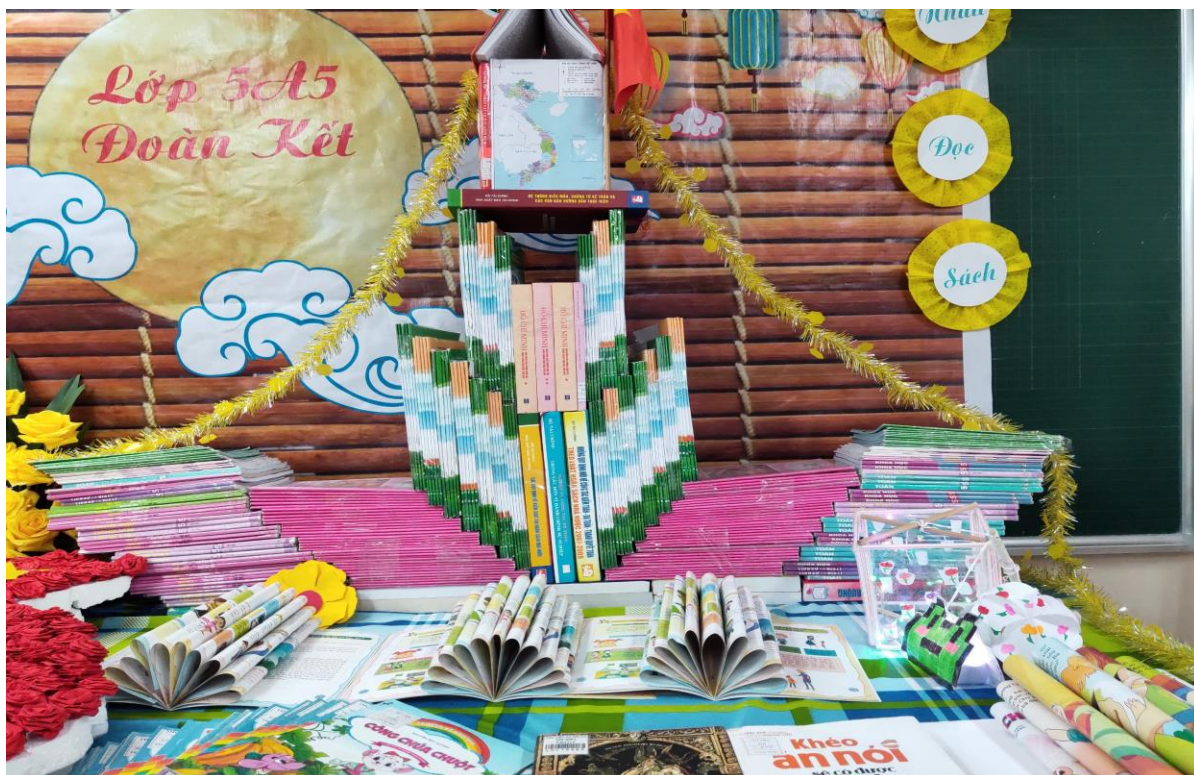
Nhà văn M.Gorki đã nói: “Mỗi cuốn sách đều là một bậc thang nhỏ mà mỗi khi bước lên, tôi tới gần quan niệm về cuộc sống tốt đẹp nhất”. Sách là người bạn quý của mỗi con người. Ngay từ bé, nếu trẻ nhỏ được khơi gợi niềm yêu thích đọc sách, thì khi lớn lên việc đọc sách không còn là một việc “phải làm” mà đã trở nên một thói quen hay nói đúng hơn là một niềm “đam mê”. Nhờ đó, vốn từ vựng của học sinh cũng ngày một tăng lên theo năm tháng. Sách không chỉ giúp các em nâng cao nhận thức, hiểu biết về kho tàng tri thức của nhân loại mà còn hình thành ở các em những kỹ năng cần thiết cho tương lai.

Đọc sách mang lại cho các em thật nhiều kiến thức bổ ích. Mỗi cuốn sách lại mang những kiến thức khác nhau. Qua mỗi bài văn, bài thơ hay câu chuyện sẽ giúp các em tiếp thu được ở đó nhiều điều mới mẻ và lý thú. Các em sẽ học được ở đó cách diễn đạt, bố cục, dùng từ ... Qua những hình ảnh sinh động, nội dung câu chuyện hay, bài văn hay mà các em bắt gặp sẽ giúp cho các em thêm yêu quê hương, đất nước, con người ... Và rồi hình ảnh cây đa, bến nước, con đò, những tình cảm chân thành nồng thắm của người với người sẽ giúp các em có nguồn cảm hứng viết được các bài văn hay. Trên thực tế, nguồn sách rất phong phú và đa dạng nên giáo viên cần chọn và hướng cho học sinh tìm đọc những cuốn sách có nội dung lành mạnh như truyện cổ tích, truyện lịch sử, truyện khoa học. Những cuốn sách phục vụ cho chương trình tiểu học của nhà xuất bản Giáo dục: cảm thụ văn học, những bài văn hay, những bài văn chọn lọc, tuyển tập các đề thi học sinh giỏi cấp Tiểu học môn Tiếng Việt, nâng cao Tiếng Việt lớp 4, 5; bồi dưỡng học sinh giỏi môn Tiếng Việt lớp 4, 5, chuyện cổ tích mẹ kể con nghe. Trong các số báo này có những trang “Giúp em học tốt môn Tiếng Việt”, các em sẽ lĩnh hội được nhiều kiến thức về văn học như tham khảo các bài văn hay của các bạn đăng trên trang báo, được đọc lời bình của các bài văn, bài thơ nổi tiếng trong chương trình Tiểu học. Đặc biệt các em có thể tập viết những bài văn hay để gửi dự thi đó cũng là động lực để thúc đẩy các em yêu thích đọc sách, đọc báo. Việc ghi chép lại nội dung quan trọng, điều mình tâm đắc vào sổ tay sẽ giúp các em nhớ lâu hơn, khi quên chỉ cần xem qua là có thể nhớ ngay được để giúp các em vận dụng linh hoạt vào việc diễn đạt

Ví dụ: Khi đọc các bài thuộc thể loại văn miêu tả, học sinh có thể ghi lại những câu văn, câu thơ hoặc đoạn văn, đoạn thơ giàu hình ảnh như sau:

“Những đêm trăng sáng, dòng sông là một đường trăng lung linh dát vàng”

*“Dãy Tam Đảo như bức tường xanh sừng sững chắn ngang bên phải đồi
lầy mây*

Hình ảnh học sinh lớp 5A5 say mê đọc sách

Hình ảnh đôi bạn giúp nhau cùng tiến qua việc đọc sách

Hình ảnh học sinh lớp 5A5 say mê đọc sách

Sách giúp cho học sinh đọc tốt hơn, viết văn chính xác hơn, nói chuẩn hơn khi muốn diễn đạt một vấn đề gì đó. Như vậy, rèn cho học sinh có kỹ năng đọc sách tức là giúp học sinh có kỹ năng viết văn tốt, kỹ năng giao tiếp tự tin hơn, kỹ năng tìm kiếm sự hợp tác và nhiều kỹ năng khác nữa.

Những tiết sinh hoạt cuối tuần, tôi lại tổ chức cho học sinh chia sẻ nội dung những câu chuyện, bài thơ hay,...mà em đã đọc trong sách để hình thành cho các em thói quen đọc sách và tiếp thu cái hay cái đẹp mà sách mang lại.

3. Kết quả đạt được sau khi áp dụng giải pháp sáng kiến tại trường Tiểu học Chu Minh:

Kết quả so sánh, đối chiếu bài tập làm văn của lớp cụ thể qua từng thời điểm sau:

Giai đoạn	SỐ SỐ	Điểm 9-10		Điểm 7- 8		Điểm 5- 6		Điểm dưới 5	
		SL	TL	SL	TL	SL	TL	SL	TL
Khảo sát đầu năm	33	12	36,4%	8	24,2%	11	33,3%	2	6,1%
Kiểm tra cuối năm	33	21	63,6%	10	30,3%	2	6,1%	0	0%
So sánh đối chiếu	Tăng	9	27,3%	2	6,1%				
	Giảm					9	27,3%	2	6,1%

Sau khi áp dụng kết quả nghiên cứu vào lớp học thì chất lượng các bài văn miêu tả của lớp tôi có sự thay đổi rõ rệt. Các bài tập làm văn của các em không còn mang tính liệt kê, kể lể nữa. Các bài văn đã có nhiều hình ảnh hay và diễn đạt tốt. Một phần nào cũng đáp ứng được những gì mà người giáo viên trong đó có bản thân tôi mong đợi từ các em.

4. Hiệu quả của sáng kiến

4.1. Hiệu quả về khoa học.

Qua quá trình thực hiện đề tài từ đầu năm học đến nay, hiệu quả làm văn của lớp tôi rất khả quan. Phong trào thi đua học tập môn Tiếng Việt nói chung và thi viết “Văn hay Chữ tốt” của lớp 5A5 ngày càng sôi nổi. Đã có nhiều em phát huy được năng lực tích cực chủ động trong học tập và sáng tạo, hoạt động học tập rất tốt. Các em tiến bộ rất nhiều về kỹ năng nói, kỹ năng viết, kỹ năng bày tỏ diễn đạt, biết sử dụng những từ ngữ gợi tả, gợi cảm và các biện pháp nghệ thuật so sánh, nhân hóa làm cho bài văn hay hơn. Qua đó, học sinh thêm yêu thích học tập làm văn hơn, có ý thức giữ gìn sự trong sáng của Tiếng Việt.

4.2. Hiệu quả về kinh tế

Đề tài "*Một số biện pháp giúp học sinh lớp 5 làm tốt văn miêu tả*" là một trong những tài liệu gợi ý về đổi mới hình thức tổ chức dạy học tạo hứng thú cho học sinh để đạt hiệu quả cao trong phân môn Tập làm văn lớp 5.

Việc áp dụng đề tài vào giảng dạy giúp tiết kiệm kinh phí mua tài liệu, đồ dùng với giáo viên; tiết kiệm thời gian nghiên cứu các hình thức tổ chức dạy học, các hoạt động cho học sinh.

Áp dụng đề tài vào học tập, tiết kiệm kinh phí học tập cho học sinh, phụ huynh học sinh: không cần đi học thêm mà vẫn đạt hiệu quả cao.

4.3. Hiệu quả về mặt xã hội.

Việc áp dụng đề tài vào dạy-học không chỉ nâng cao chất lượng phân môn Tập làm văn mà chất lượng môn Tiếng Việt của lớp có nhiều khởi sắc: Trong cuộc thi Vioedu môn Tiếng Việt cấp trường của khối 5, lớp 5A5 do tôi phụ trách đã có 3 em đạt giải: Nhất, Nhì, Ba được chọn dự thi cấp Huyện. Thật đáng khích lệ khi 3 học sinh đó thi cấp Huyện đều đạt giải: Nhì, Ba, Khuyến khích. Chính kết quả đó đã tạo hiệu ứng tích cực cho học sinh và phụ huynh học sinh. Phụ huynh học sinh thêm tin tưởng, kính trọng, biết ơn các thầy cô giáo đã tận tâm bồi dưỡng, rèn rũa, giúp đỡ con em họ để ngày một đạt kết quả tốt hơn và họ rất yên tâm khi gửi gắm con em cho nhà trường cũng như các thầy cô dạy dỗ.

5. Tính khả thi

Đề tài "*Một số biện pháp giúp học sinh lớp 5 làm tốt văn miêu tả*" đảm bảo được tính khoa học vì đã kết hợp cơ sở lí luận và thực tiễn rõ ràng.

Đề tài có những giải pháp mới nên nó mang lại giá trị cao: Học sinh có hứng thú học tập hơn, tích cực chủ động sáng tạo để mở.... Phát huy tinh thần học hỏi của giáo viên để từ đó có kinh nghiệm, kỹ năng tổ chức các hoạt động cho học sinh có hiệu quả nhất.

Mặt khác, yếu tố kinh phí chi cho việc thực hiện đề tài không cao nên đề tài này áp dụng được không chỉ với toàn bộ các lớp 5 trường Tiểu học Chu Minh mà còn áp dụng được rộng rãi với tất cả khối 5 ở các trường Tiểu học trên cả nước.

6. Thời gian thực hiện đề tài, sáng kiến

- Đề tài được thực hiện trong năm học 2023-2024 từ tháng 9/2023 đến tháng 5/2024 và những năm học tiếp theo.

7. Kinh phí thực hiện đề tài, sáng kiến.

- Kinh phí chi cho quá trình thực hiện đề tài là của cá nhân giáo viên kết hợp với nguồn kinh phí xã hội hoá: Nhiều phụ huynh đã tự nguyện ủng hộ giấy, bút, vở, màu, quà phát thưởng cho những học sinh đạt giải trong những kì thi

- Các giải pháp mà chúng tôi đưa ra thiên về sự thay đổi nhận thức của giáo viên, phụ huynh không gây tốn kém. Việc sưu tầm đồ dùng sẵn có tại trường như bộ thẻ từ, tranh ảnh, video trên mạng, có liên quan đến bài học là sử dụng để luyện tập, làm đồ dùng cho trẻ hoạt động, trải nghiệm để tìm không gây tốn kém về mặt kinh tế.

PHẦN III: KIẾN NGHỊ, ĐỀ XUẤT

*** Đối với giáo viên:**

- Dạy tốt các phân môn Tập đọc, Kể chuyện, Luyện từ và câu và đặc biệt là phân môn Tập làm văn.

- Tận dụng thời gian rèn luyện cho học sinh thói quen sử dụng từ gợi tả, gợi cảm chính xác và dùng biện pháp tu từ khi viết văn.

- Tạo hứng thú học tập cho học sinh qua việc động viên, khen thưởng kịp thời các đối tượng học sinh

- Dạy công hơn với các đối tượng trung bình, yếu để các em vươn lên cùng các bạn.

***Đối với quản lí:**

Thường xuyên tổ chức sinh hoạt chuyên môn về chuyên đề phân môn Tập làm văn để giáo viên học hỏi và nắm chắc phương pháp dạy học nhất là thể loại miêu tả đồng thời học hỏi kinh nghiệm lẫn nhau trong quá trình dạy học.

Trên đây là một số kinh nghiệm mà bản thân tôi đã thực hiện trong những năm làm công tác giảng dạy. Đồng thời tôi cũng chia sẻ cùng đồng nghiệp giáo viên của mình và đã thực hiện có hiệu quả. Tôi rất mong được sự đóng góp của tất cả đồng nghiệp để tôi có thêm những kinh nghiệm nhằm góp phần vào công tác giáo dục - đào tạo trong những năm tiếp theo đạt được hiệu quả cao hơn, Tôi xin chân thành cảm ơn!

Tôi xin cam đoan: Đề tài này là do tôi tự nghiên cứu và viết. Nếu sai, tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

XÁC NHẬN CỦA CƠ QUAN

Ngày 6 tháng 5 năm 2024

Tác giả

Đỗ Thị Minh Hòa

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Minh Thuyết (chủ biên) - Sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 5 - Tập 1, tập 2- Nhà xuất bản Giáo dục - Năm 2006
2. Nguyễn Minh Thuyết (chủ biên) - Sách giáo viên Tiếng Việt lớp 5 - Tập 1, tập 2- Nhà xuất bản Giáo dục - Năm 2006
3. Những tài liệu liên quan đến việc dạy văn miêu tả Thế giới trong ta, chuyên đề số: CD-TV 2005
4. Hướng dẫn thực hiện chuẩn kiến thức, kỹ năng các môn học lớp 5-Nhà xuất bản Giáo dục - Năm 2009
5. Sách tham khảo: Một số biện pháp dạy học văn miêu tả ở Tiểu học-NXB-TPHCM.Năm 2005

MỤC LỤC

Nội dung	Số trang
PHẦN I: ĐẶT VẤN ĐỀ	1
1. Tính cấp thiết phải tiến hành sáng kiến	1
2. Mục tiêu của sáng kiến	1
3. Thời gian, đối tượng, phạm vi nghiên cứu	2
PHẦN II. NỘI DUNG CỦA SÁNG KIẾN	2
1. Hiện trạng vấn đề	2
2. Một số giải pháp giúp học sinh lớp 5 làm tốt văn miêu tả	4
2.1. Rèn kỹ năng quan sát, tìm ý, ghi chép vào sổ tay	4
2.2. Rèn kỹ năng lập dàn ý chi tiết, sắp xếp, diễn đạt ý	6
2.3. Xây dựng mở bài gián tiếp, kết bài mở rộng	8
2.4. Hướng dẫn học sinh sử dụng từ ngữ gợi tả, gợi cảm và một số biện pháp nghệ thuật	10
2.5. Tổ chức thi “Văn hay Chữ tốt” chọn danh hiệu “Cây bút vàng”	11
2.6. Xây dựng phong trào đọc sách tích cực.	13
3. Kết quả sau khi áp dụng giải pháp sáng kiến tại đơn vị	16
4. Hiệu quả của sáng kiến	16
5. Tính khả thi	17
6. Thời gian thực hiện sáng kiến	17
7. Kinh phí thực hiện sáng kiến	17
PHẦN III. KIẾN NGHỊ ĐỀ XUẤT	18
TÀI LIỆU THAM KHẢO	19

MINH CHỨNG CHO ĐỀ TÀI
“MỘT SỐ GIẢI PHÁP GIÚP HỌC SINH LỚP 5
LÀM TỐT VĂN MIÊU TẢ”

Một số bài văn đạt danh hiệu cây bút vàng trong cuộc thi
“Viết văn hay chữ tốt”